

stående gravfält: jag tänker bl.a. på ett fynd av en pilspets av flinta funnen i rödockra på en holme i Evijärvi, två bladformiga spjutspetsar av flinta funna i rödockra i Kiuruvesi, »depåfyndet» av fem flintpilspetsar från Mäntyharju. Uppräkningen kunde säkert fortsättas. Särskilt borde vi kanske hålla upp ögonen för fynd från holmar. Kanske kände man redan under stenåldern begreppet »kalman saari», »de dödas ö».

C. F. M.

Ernst Sprockhoff, Jungbronzezeitliche Hortfunde der Südzone des nordischen Kreises (Periode V). I—II. Römisch-Germanisches Zentralmuseum zu Mainz, Katalog 16. Mainz 1956.

Professor Sprockhoffs nya arbete utgör en fortsättning till boken om de nordtyska depåfynden från bronsåldersperiod IV, som han redan 1936 utgav i Zentralmuseums zu Mainz katalogserie (n:o 12). Det är ett ståtligt verk i två volymer och materialet som framlägges är rikt och skiftande. Antalet publicerade depåfynd stiger till 285, planscherna äro 76, textbilderna 65, utbredningskartorna 53. Redan förteckningen över fynden med uppgifterna om deras innehåll och fyndomständigheter visar att författaren ingalunda skytt ett mödosamt och besvärligt samlararbete, och ett jättearbete står också bakom planscherna, kartorna och framför allt bokens analytiska del, en *Formenkunde* på drygt 200 sidor. Man använder inga överord när man säger att materialet är grundligt bearbetat och mönstergillt framlagt.

Det hör till sakens natur, att ett arbete som detta ingalunda är lättläst, knappast läsbart i en följd. Det är ju i själva verket fråga om en hand- eller uppslagsbok som man med tacksamhet tillgriper när det gäller att utreda bestämda frågor, att skapa sig klarhet om olika typers ursprung och utbredning. Författaren säger sig ha hyst betänkligheter beträffande utgivandet av ett dylikt arbete som — för att använda hans egna ord — närmast utgör ett ordnande av fornfynd enligt Linnés systems lagar, och han har frågat sig huruvida det inte i våra dagar kanhända skall anses överflödigt eller otidsenligt, men blivit övertygad om dess berättigande. Anmälaren vill gärna här uttala som sin övertygelse, att just arbeten med en framläggning och bearbetning av materialet likt dettas ha och komma att ha ett grundläggande och bestående värde för all framtida forskning. Det må gärna erkännas att materialet i fråga icke ensamt räcker till för en helhetsbild eller en allsidig utredning av period V i Tyskland, därtill krävs, som författaren själv framhåller, en bearbetning av periodens hela fornsaksbestånd, gravar och boplatser med deras fyndmaterial, framför allt keramiken. Det har inte ens visat sig möjligt att med bestämdhet utröna varje depåfynds karaktär; en enhetlig princip för en uppdelning i sakrala och profana, i fynd med mans- och dylika med kvinnosaker, eller i skatte- och offerfynd saknas. Men arbetet som det nu föreligger har s.a.s. tillrättalat depåfyndens material för en framtida allsidig framställning och det utgör en viktig led i bronsåldersforskningen över huvud. Fyndens slutna karaktär ger utomordentligt viktiga bidrag bl.a. till kronologin.

För utländska forskare, icke minst för dem i Norden, utgör arbetet en stor tillgång, ett jämförelsematerial som erbjuder en säker grund när man bearbetar sitt eget motsvarande material och saknar insyn i det nordtyska. I den rikedom av detaljuppgifter som *die Formenkunde* innehåller speglas författarens djupa och omfattande insikter i ämnet, han behandlar sitt material suveränt. De olika fornsaksgrupperna passera revy, typerna och föremålen utsätts för en ingående granskning, deras ursprung klarlägges, utbredningen återges på utmärkta kartor. Visst är texten tungläst och åtminstone den, som inte på förhand

är förtrogen med materialet, har kanhända ibland svårt att följa med, men däremellan stannar man med nöje vid vissa partier. För anmälaren har det t.ex. varit givande att följa med utredningen av ornamentiken på vissa föremålsgrupper och dess härledning av kulturella symboler, också fastän författaren redan tidigare befattat sig med frågan om solbåtens och solhästens betydelse för den och i tryck framlagt sina synpunkter.

Det är givetvis omöjligt att referera ett arbete som detta, åtminstone vad analysen beträffar, så full av fakta och detaljer är den. Men det må framhållas, att författaren på grund av sin behandling förmår skilja ut och karakterisera några nya, till femte perioden hörande formkretsar (kartorna 50—52): vid nedre Oder, och i östra Hinterpommern vid Weichselmynningen samt en tredje kring Ems och Weser, som ansluter sig till en större nordvästeuropeisk kulturprovins (karta 10). Av kanske ännu större betydelse är författarens sammanfattande utredning av vad som i depåfyndens material kan betecknas som rent nordiskt, vad nordtyskt, vad slutligen främmande, mellaneuropeiskt eller av urnegravstyper. Det är därvid slående hur kraftigt det mellaneuropeiska ger sig till känna, framför allt i vad vapen och mannens övriga utrustning beträffar, men också i smyckebeståndet. I det senare kan författaren dessutom påvisa, att det rent nordiska är synnerligen fåtaligt, det mesta är av nordtysk formgivning och tillverkning, och det visar på en betydande självständighet och kulturkraft hos det nordtyska området inom den nordiska kretsen. Också i ornamentiken speglar sig urnegravskulturens inflytande mycket starkt, framför allt poängterar författaren den mellaneuropeiska solbåtens betydelse härvid, och vidare är urnegravskarakären klar hos bronskärlen. Bronslurarna gälla dock som nordiska former — med ett visst förbehåll, möjliga impulser från urnegravskulturen antydas (s. 253) —, dryckeshornen åter betecknas som nordtyska former, återgående på urnegravskulturens grundformer.

Det är sålunda en motiverad uppfattning, när författaren kraftigt understryker att Nordtyskland under yngre bronsåldern inte står efter det nordiska kärnområdet i Danmark och södra Sverige vad föremålstyperna beträffar, och när han hävdar att detta område ägde en egen självständig kultur- och livskraft, icke endast återspeglade centralområdet i den nordiska kretsen. Men en allsidig bedömning, byggd på hela materialet från området, fornlämningar och fynd, måste anstå.

Ella Kivikoski

Bertil Almgren, Bronsnycklar och djuornamentik vid övergången från Vendeltid till vikingatid. 127 sidor, 3 tabeller, 60 plancher. Uppsala 1955.

I sin doktorsavhandling behandlar Bertil Almgren förbindelserna mellan Norden och Västeuropa under yngre Vendeltid och äldre vikingatid, en tid som under de senaste decennierna har varit föremål för en livlig debatt. Fornsaksmaterialet från denna tid är rikligt och typiskt, medan däremot de skriftliga källorna är njujga särskilt beträffande Norden men även beträffande Västeuropa utöver den politiska och kyrkliga historien. Just därför erbjuder tiden ett nästan outtömligt fält för konst- och kulturhistorisk debatt.

En betydelsefull fråga är, i vad mån Nordens utomordentligt rika fornsaksbestånd är frukten av en intensiv inre aktivitet och i vad mån de nordiska länderna fått impulser söderifrån och varit delaktiga i den västeuropeiska kulturen. För utredningen av denna fråga har den s.k. germanska djuornamentiken intagit och intar fortfarande en central ställning. Även i Almgrens doktorsavhandling görs de viktigaste slutledningarna med